

YİTİRİLMİŞ BİR HAKİKATİ ARAMAK: 'EV'İ YENİDEN KONUŞMAK

MÜSLÜM BOTAN*

Yitirilmiş Bir Hakikati Aramak: ‘Ev’i Yeniden Konuşmak

Hazırlayan: Müslüm Botan

Tashih ve Eklmeler: Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi

SDAM, Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi

İstanbul 2020, Haziran

Kategori: Düşünce Analiz

sdam.org.tr

Bu yayının hakları SDAM Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi’ne aittir. Bu yayın SDAM’ın izni olmaksızın yayınlanamaz ve çoğaltılamaz. Ancak kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

İçindekiler

Giriş	4
Habitat Konferansı'nın Öngördüğü Standartlar	6
Kültürel Üretim Yeri Olarak Ev: Üç Neslin Bir Aradalığı	8
Önerilen Çözüm.....	9
Tarihsel Tecrübenin Işığında Bugüne Bakmak	10
Asli Gerçeğimiz: Avlulu/Bahçeli Ev	11
Ekler:	13
Bu Konuda İstifade Edilebilecek Kaynaklar:	27

Giriş

Yaşamın içinde her zaman merkezi bir yer teşkil etmiş olan 'ev', evde kalmaya devam ettiğimiz bu günlerde daha da anlam kazanmaya başladı. Ailede fertler arasındaki manevi birliktelik üzerinden anlamlandırılrsa da, söz konusu tecrit süreci, 'ev'in mekânsal yönünü de öne çıkardı. Özellikle iş hayatının da büyük bir parçasının eve taşınması sebebiyle, yaşamın genel sınırlarının, evin mekânsal sınırlarına kadar geri çekilmiş olduğunu görmek mümkün. Bu durumda evin mekânsal zenginliği esas itibariyle yaşamın zenginliği ve genişliğine karşılık gelirken, evin mekânsal fakirliği yani yetersizliği ise yaşamın da kasvetli bir hal alması anlamına gelmekte olduğu anlaşılmakta.

Bu durum, evin 'mesken' olması yani hayatın zenginliğini taşıması gerektiği hususunda ferdi yakarışların ötesine geçen bir farkındalığın oluşumunu tetiklemesi yönüyle dikkat çekicidir. Nitekim dijital platformlarda, sosyal paylaşım ağları aracılığıyla bu konu epeyi gündeme taşındı, taşınıyor. Bu farkındalığın -gayet tabii olarak- daha çok şehirde ve özellikle kalabalık kentlerde peyda olmaya başladığı ise bir gerçek.

Bu metni, tam da bu süreçte ve bir metropolde; okuduklarımdan, yazdıklarımdan ve hatta inşa eylediklerimden¹ hareketle kaleme alındığını ifade edebilirim. Metnin asıl gayesi ise, tarihsel tecrübeye dayanarak, 'ev'in bir 'daire' olmasının çok ötesinde olduğuna veya olması gerektiğine ilişkin bir çaba ortaya koymaktır.

O halde hatırlamak gerekirse: metropolde "ev", ekseriyetle toprakla ilişki kuramayan; herhangi bir blokta "istiflenmiş daireler" den müteşekkil tabiata kapalı bir mekâna karşılık gelir. Satın aldığımızda bedelini ödemek için belki on yıllarımızı verdiğimiz bu daireler, aileler için oldukça trajik bir sürecin temel faktörü haline geldiği ise bir olgu olsa gerek.

Diğer taraftan mahalle/çocuk parkları, millet bahçeleri, açık alanlar ve meydanların bu salgın sırasında adeta atıl bir vaziyette işlevsiz duruma düştüğü söylenebilir. Buna mukabil bir evde küçükte olsa bir bahçenin mevcudatı, aile fertlerinin bu süreci rahat geçirmede oldukça etkili

¹ Halihazırda arka planını bu metinde geçen düşüncelerin şekillendirdiği bahçeli bir ev projesinin tasarımında ve adım adım uygulamasında yer almanın getirmiş olduğu bir süreç bu.

olduğu ve özellikle de çocukların evle bütünleşik olan ‘yeşil’e ne derece ihtiyaç duyduğu gerçeği anlaşılmış olmalı.

Bu imkânı kırsalda bulabilenler, yani kent içindeki evlerinin yanı sıra kırsalda bahçeli evi olanlar ise canhıraşla buralara intikal ederek süreci daha “çekilir” kılmaya çalıştılar. Ancak Türkiye’de bu iki durumun da büyük oranda mümkün olmadığı açıktır. Zira büyük kentlerde yaşayan ailelerin kahir ekseriyetinin ne kırsalda ne de kent merkezlerinde bahçeli evi vardır. Yalnızca ekonomik güce sahip aileler kırsal bölgelerde bulunan ikinci evlerine taşınarak tabiatla ilişki kurabilmekte.²

Dolayısıyla mezkûr salgının bizi sürüklediği ve büyük oranda farkında olmadığımız kritik bir sonuçla karşı karşıya kaldık. Daha önce -kendi irademizle olmasa da- alışlagelen tavırlarla, yöntemlerle ve dahi biçimlerle inşa ettiğimiz yaşam alanlarımız, tam da bu sıralar bize daha çok hissedilir derecede hükmetmeye başladı. Tabiatla ve gökyüzüyle tüm alakanın koparıldığı, dış dünyayla yalnızca pencere boşlukları ve varsa balkonlar aracılığıyla ilişki kurulduğu bir tecrit hali bu. Bu durumun belki de en çok etkilediği yaş grupları, doğal çevreye daha fazla ihtiyaç duymaları sebebiyle çocuklar ve yaşlılardır. Bu noktadan hareketle -salgının sürüklediği toplumsal durumu dikkate alarak- denilebilir ki, apartman dairesinin sınırladığı alanda bir ailenin, özelde bir insanın tabii ihtiyaçlarının karşılanması mümkün değildir.

Dünyada, yaşanabilir/sürdürülebilir ev ve yaşam çevreleri bazı standartlar etrafında tarif edilmektedir. Bu standartların kıstas kabul edilip edilmemesi ayrı bir tartışma konusu teşkil etse de, bugün Avrupa ülkeleri veya Amerika’da müstakil/bahçeli ev oranlarının Türkiye’deki yüksek bloklu yapı stokunun aksine %80-90 civarında olması³ sebebiyle önemli bir odak noktası haline gelmektedir. Bu oranlar esas alınarak Türkiye’de önemli bir konut krizinin varlığı üzerine karar kılınabilir.

Fakat bunun yanında, Türkiye için kıstas kabul edilebilecek diğer önemli olgu, onun sahip olduğu tarihsel konut tecrübesidir. Bir yüzeysel kıyasla, Türkiye’de mevcut konut üretiminin, gerek düşüncede gerekse pratikte geleneksel esaslardan beslenmediği ve yerellikten uzak bir yöntem ve ideolojiyle gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Pekâlâ, nedir bu geleneksel tecrübe? Bugün yaşadığımız

² COVID-19 salgını sebebiyle Türkiye toplumunda ‘bahçeli ev’ talebinin arttığı ise ayrıca dikkat çekici bir durum: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/covid-19-doneminde-mustakil-evlere-talep-artti-483513.html>

³ Avrupa’da ve Amerika’da modern mimarlık ütopyelerinin getirdiği ile Türkiye’de geleneksel mirasın bırakmış olduğu şehir ve konut planının önemli bir karşılaştırması için: Düzenli, H.İ.(2017), *Realizm-Ütopizm Kısacasında Şehir ve İstanbul: Ev ve Şehir Vakfı, Deprem Çalışma Grubu ve Yeni Şehirler Projesi Üzerine*, İdelKent Dergisi, Sayı: 22, Cilt: 8, Sayfa: 597-640

konut krizini çözmeye namzet olabilir mi? Bu iki soru, başlı başına oldukça kapsamlı cevaplar gerektirse de, temel bazı hususlar etrafında konuşmamıza yardımcı olabilir. Metnin devamını sağlayan temel amil de esasında budur.

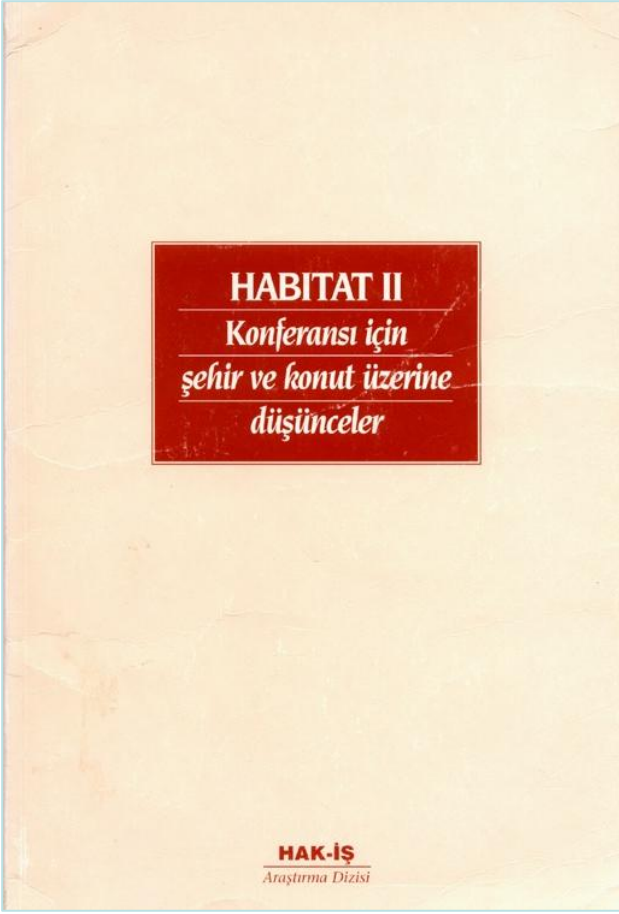
Bu metin, 'deneme' niyetiyle kaleme alınmış olsa da, bu metnin önemli birkaç kaynağın ışığında ortaya çıktığını vurgulamam gerekir. Özellikle bu aşamadan itibaren metnin, düşünce ve mekân yönleriyle tarihi konut tecrübesinin en önemli çözümleyicilerinden, aktarıcılarından ve - yorumlayarak- uygulayıcılarından biri olan Turgut Cansever'in bütüncül düşüncesinden mülhemle şekillendiğini ifade etmem gerekir. Özeldede ise, Cansever' in uluslararası Habitat konuşmaları için hazırladığı ve özellikle ev ve çevresi üzerine düşünceler içeren "Habitat II Konferansı İçin Şehir ve Konut Üzerine Düşünceler" metni, burada ilham kaynağı olmuştur.

Uğur Tanyeli'nin, çeşitli ülkelerden mimarların "gelenek" veya "tarihsel tecrübe" bağlamında şehir ve mimari üzerine yakın durdukları noktalardan metinler sunan 'Mütereddit Modernler-Dünyada ve Türkiye'de Mimar İdeologlar' kitabı da, kentleşmenin imkân buldukça hızlandığı bir ortamda geçmişin birikimi üzerine tekrar düşünme imkânı tanımıştır.

Habitat Konferansı'nın Öngördüğü Standartlar

Birleşmiş Milletler Teşkilatı, 20. yüzyılda dünyada gayr-ı insani koşullarda yaşayan insanların durumuna karşılık, "sürdürülebilir insan yerleşimlerinin oluşturulması ve herkes için yeterli konut sağlanması yönünde" düşünsel zemini oluşturmaya yönelik bir dizi konferans düzenlemiştir. Türkiye'de gerçekleştirilen Habitat II Konferansı'nda müzakere edilen maddeler, konuyu ele alış güzergâhında meseleyi 'ev'/'Konut'la sınırlamak bakımından oldukça faydalı olacaktır. Söz konusu maddeler:⁴

⁴ Özetle; insanın kendi evini ve mahallesini komşuluk haklarına riayet ederek, arzu ettiği işlevsellikte ve bahçeli bir zeminde inşa etme iradesine sahip olması durumu.

1. İnsanların, çevrelerinin oluşması ve yönetimi için alınacak kararlara katılması, yani ev sahibin, evininin ve çevresinin(mahallesinin) şekillenmesinde rol alması ve karar verici bir pozisyon alması,
2. Sürdürülebilir, devam ettirilebilir bir gelişme; konut üretiminin tabiatla bütünlük içinde olması ve malzeme ve üretim tekniği açısından aile büyüklüğüne göre şekil alarak esnek olanaklar taşıması,
3. Adalet üzere bir düzenin oluşturulması; tabii yaşam standartlarının her sınıftan insanlar için geçerli olduğu; çocuk, yaşlı ve engellilerin de merkeze alındığı bir çözümün geliştirilmesi,
4. Bu amaçlara yönelik olarak toplumun

önündeki engeller yani imkânsızlıklar kaldırılarak, yapabilir olmalarının sağlanması; ev üretiminin, ekonomik, kolay üretimin sağlanması ve bu sayede her insanın imkân bulabileceği bir pratiğe evrilmesi gerekli görülmektedir.

Türkiye’de mevcut konut üretimi nitelik bakımından yukarıdaki dört maddede ayrı ayrı olumsuz sonuçlara gidilebilir. Ülkede, insanların, evlerinin ve yaşadıkları çevrenin tasarlanmasında/planlanmasında söz sahibi olmadıkları; planlama ve imar yasalarının öngördüğü üzere konut üretiminin “mimar” iradesi ve hayalince gerçekleştiği, kullanıcının ise son safhada yalnızca yerleşmek üzere sürece katıldığı bir şehircilik stratejisi hâkimdir. Ayrıca bir kültür üretim biçimi olan yapısal çevrenin üretiminin kahir ekseriyeti ise -taşra müteahhitliği tarafından- spekülasyon odaklı yapılmaktadır. Dolayısıyla bu durumda kullanıcının kendi evi üzerinde tasarruf sahibi olması, ailenin kendi ihtiyaçlarına göre evini şekillendirmesi düşünülemez. Kazanç odaklı ve ağır inşaat yöntemlerinin hâkim olması, ferdi üretimlerin önünü kestiği gibi söz konusu yapı stokunun kültürel niteliğini de bertaraf eder.

Türkiye’de mevcut konut üretimi böyle devam ederken, bir asır öncesine kadar da ortak düşünce kaynağından beslenerek ulaştığı her yerde vücuda getirdiği şehirlerde ortak bir üslubu hâkim kıldığı bir İslam dünyasından bahsetmek oldukça kolaydır. Dahası gittiği yerlerde yerel imkan

ve teknikleri de son derece esnek tutarak konut üretimini -hem kırsalda hem şehirde- aynı ustalıkla kolaylaştıran; yukarıdaki dört esasın gerek sosyal gerekse mekânsal boyutta hakim olduğu bir konut tecrübesinin varlığı oldukça önemli bir miras olarak gerçekliğini sürdürmektedir. Dolayısıyla Habitat II Konferansı'nın öngörmüş olduğu çevresel standartların, İslam/Osmanlı şehir düzeninde zaten yerleşik olduğu ve bunun yitirilmiş bir hakikat olduğunun altı çizilebilir.⁵

Ülkemizde son iki asırdır, yerel olmayan kent planlamalarının örnek alınmasıyla başlayan ve tarihsel tecrübeye dayanan yerel şehir düzeninin bertaraf edilmesine varan tavırlar, bugün içinde yaşamaya 'mahkûm' olduğumuz yapısal çevreyi meydana getirmiştir. Özellikle büyük kentlerde insan, en tabii ihtiyaçları olan hava, güneş ve yeşilden mahrum kalmış; yoğun/ölçeksiz yapılaşmaya paralel artan nüfus ve trafik yoğunluğu içinde insani yönlerinden feragat etmek durumunda bırakılmıştır.

Tarihsel şehir tecrübesinde özellikle evlerin bahçelerinde görünür olan, fakat aynı zamanda cami, medrese gibi diğer yapıların içine de nüfuz eden tabii yeşil, bugünün kent planlarında yalnızca belirli parklarda toplanmıştır. Bu durumda kent sakinlerini yeşilin aktif kullanıcısı olmaktan çıkarmıştır.

Kültürel Üretim Yeri Olarak Ev: "Üç Neslin Bir Arada"lığı

Konunun girizgâhında ifade edildiği şekliyle 'ev'in, aile ve mekân bütünlüğü içinde idrak edilmesi gereken bir mesele olduğu tartışmasızdır. Ailede her yaştaki fertlerin kendi yaş dönemlerini en güzel şekilde geçirebilecekleri ev ortamlarında yaşamaları temel amaç olarak görülmelidir. Kadın, çocuk ve yaşlılar için ayrı ayrı anlamlar ihtiva eder. Bunların birlikteliğinden ise bir anlam bütünlüğü oluşmaktadır.

Cansever'e göre dünya üzerinde devam eden insan hayatının iki önemli safhası, çocukluk ve yaşlılık dönemidir. Bu yüzden yetişkinler bir yandan çocukların eğitimi ve gelişiminden, diğer yandan yaşlıların korunmasından sorumludurlar.

⁵ Cansever'in bu minvaldeki düşüncelerinden hareketle, İslam/Osmanlı şehirlerinin, bu dört esası taşımakla birlikte, kendi içinde daha zengin bir kültürün teşekkülünü sağlayan birçok unsuru taşıdığına altı da çizilmelidir. Bir başka ifadeyle, bu dört esasın bir araya gelmesi sonucunda bir İslam/Osmanlı şehir düzeninin meydana getirilmesi düşünülemez; zira her şehir, sosyo-kültürel, siyasi/yönetimsel, ekonomik dağılım veya güzellik kavramıyla ilintili olarak çok katmanlı bir olguya işaret eder. Ancak söz konusu esasları içeren bir şehir planının oluşturulması, ilk adım için önemli olduğu söylenebilir.

Çocukların ve yaşlıların sorumluluklarının bir kenara itilmesiyle; çocukların anne-baba ilgisinden mahrum bir ortamda, kreşler, anaokulları vb. yerlerde, yaşlıların ise “huzurevi” gibi kurumlarda yaşamaya mecbur bırakılması durumu, insanlık tarihinin en trajik hadiselerindendir. Nitekim Cansever’e göre bu derin bir yanılgıydı. Ailenin manevi bütünlüğü ve sürekliliği, tüm fertlerin bir arada olamsından neşet etmektedir. Anne-çocuk veya yaşlı-çocuk arasındaki manevi/kültürel aktarım ise yeni neslin yetişmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Söz gelimi çocuk en az 5-7 yaşına kadar annesinden kopamayan bir varlıktır. Türkiye’de bir ailede ortalama 3 çocuğun var olabileceği ihtimalinden yola çıkarsak, bu çocukların doğumu ve gelişim süreçleri dikkate alındığında, bir annenin ortalama 14 yılını çocuklarına ayırması ve onlara ilgi alaka göstermesi gerekmektedir. Bunun yanında çocukların yaşlıları tanımaları, onların bu dünyadan göçmek üzere olduklarını ve dolayısıyla hayatı, nesillerin gelip geçtiği bir süreç olduğunu bilfiil yaşayarak idrak etmeleri oldukça önem arz etmektedir.⁶

Bu bütünlüklü yapısına istinaden, ‘ev’in, “bir kültür üretim yeri” olduğunu söylemek mümkündür. İnsanlık tarihinde ve özelde İslam tarihinde öne çıkan önemli şahsiyetlerin gelişiminde ailelerinin; annelerinin ve hatta dedelerinin etkisi büyüktür. Aile içi kültür, sanat, zanaat ve ilmi meşgalelerin evde oluşturacağı atmosfer ve üretime dönük hal, çocukların hayattaki istikametini doğrudan belirlediğini söylemek mümkündür.⁷

Önerilen Çözüm

Yukarıda çizilen aile tablosunun oluşumunu sağlayacak bir mekânsal zeminin gerekliliği kaçınılmazdır. Kadınların, çocukların ve yaşlıların bir arada olmasına imkân sağlayacak ve kadının, yukarıda öngörülen zaman dilimleri arasında dinamik ve üretken bir süreç geçirmesinin temel koşullarından biri de tabiatla bütünleşik bir ‘ev’ stratejisinin teminidir. Ev planlamasının büyük aile hayatına ve evde sanat/zanaat üretimine imkân tanıyacak şekilde, kendi içinde her ailenin özel ihtiyaçlarına karşılık verecek biçimde, “otonom” bir varlık göstermesi gerekmektedir. Ve dahi zamanının büyük bir kısmını evde geçiren kadın için hem kültürel zenginlik ve zarafete haiz hem de tabiat ile bütünleşik bir ‘ev’ mahiyeti taşınmalıdır.

⁶ Cansever, ‘Habitat II Konferansı İçin Şehir ve Konut Üzerine Düşünceler’ metninde bu konunun üzerinde epeyi durmaktadır.

⁷ Cansever -bu derlemede görüldüğü üzere- aile fertlerinin ev içerisindeki sorumlulukları bağlamında, çocuğa, yetişkine, yaşlıya ve bilhassa kadına ayrı ayrı anlamlar yüklemektedir.

Bunun yanında devam edilebilir yani sürdürülebilir gelişme, dünyayı kirletmeyen gelişme şeklidir. Evlerin tabiat içinde seyrek olarak yerleşmesi durumunda, evlerin kendi bahçesi içerisinde genişleyen aile yapısına göre genişlemeye imkân vermesi sağlanırken aynı zamanda yapısal çevrenin oluşturduğu kirliliğin de doğal bir şekilde giderilmesini sağlayacaktır.

Bu bileşenlerle beraber, mekân ve sanat birlikteliği, aynı zamanda tarih boyunca kültürel/felsefi bir hüviyet de taşımıştır. Oldukça kapsamlı bir mesele olan bu hususta Cansever veya Hassan Fathy'e kulak vermek gerekirse, onlara göre birçok kültür ve sanat ürünü, insanın, arzu ve isteği doğrultusunda ulaşabileceği veya bigâne kalabileceği türdendir. Ancak mimari çevre, insanın her zaman ilişki içinde bulunduğu, bulunmaya mecbur olduğu bir kültür ürünüdür. Bu bağlamda ev ve şehir inşası ideolojik bir boyut kazanmaktadır. Mimar veya planlamacı eliyle inşa edilen her yapı, "iyi" veya "kötü", insana bir 'biçim'i layık görme eylemidir.

Tarihsel Tecrübenin Işığında Bugüne Bakmak

Modern tekniğin gelişmesine paralel olarak gelenek ile ilişkili olan birçok şeyin buharlaşmaya başladığını söylemek mümkün. Mimari üretim sahasında da geleneksel/yöresel inşa yöntem ve tavırları bir kenara bırakılarak bugün özellikle küresel dünyanın üretimi ekseninde tavır görülmektedir. Buna mukabil dünyanın birçok yerinde, tüm coğrafyaları etkisi altına alan bu genel gidişata karşı müteredit tutum sergileyen çok sayıda mimar, geleneğin ve yerelliğin önemine ilişkin çabalar göstermiş/göstermektedir.

Söz gelimi Alman mimar Paul Schmitthenner'a göre kültür /gelenek, çağları birbirine bağlayan, nesillere, aynı kültüre bağlı olduklarını telkin eden ve doğru üretimler yapmalarını sağlayan kurucu ve yönetici bir gerçekliktir. Veya Hintli mimar Charles Correa da, tarihsel ve özellikle de yerel mimariden öğrenecek çok şeyimizin olduğunu ifade eder ve buna, bu anlayışın geliştirdiği tipolojinin daima en temel sağduyudan beslendiğini gerekçe gösterir.⁸

Türkiye'de Cansever'le birlikte bu tavrı sergileyen önemli isimlerden biri olan Sedat Hakkı Eldem, çözümü zahmetli olsa da ehemmiyetle yapılacak ilk işlerden birinin de, ev/mesken inşasının başlatılması olduğunu ifade eder. Bu ülkenin karakterine uygun olan oturma şekli 'apartman' değil,

⁸ Uğur Tanyeli, bu görüşlere 'Müteredit Modernler-Dünyada ve Türkiye'de Mimar İdeologlar' kitabında yer vermektedir. Beş farklı ülkeden 5 farklı mimarın düşüncelerine yer veren kitap, tarihsel tecrübenin veya geleneğin modern dünyada mimarlık ve şehircilik bağlamında ne anlam ifade etmesi gerektiğine ilişkin önemli notlar içermektedir.

'ev'dir. 'Ev' sahibi olmak toprağa bağılılığı gerektirir. Ona göre Türkiye'de bugün bu sahada muazzam bir karışıklık, anarşi ve kültürsüzlük hakimdir.

Cansever de benzer bir yaklaşımla, geleceğe yönelik her geçerli çözümün arkasında derin bir tarih bilincinin gerekli olduğunu söyler. Ona göre modernitenin en büyük problemi, insanlığın ve özelde Türkiye toplumunun bu tarihi tecrübeye sırtını dönmesi durumudur. Söz konusu tecrübe hayatın tüm alanlarında geçerli olmakla birlikte, kendisini en somut şekliyle konut ve şehir üzerinden gösterir. Her gelen yeni neslin bu gerçekliğe biraz daha bigâne kalması neticesinde bugün üretilen mimari kültürün niteliğinde ciddi çözümler görülmektedir.

Asrın başında gelişen teknik imkânlarla birlikte, belirli merkezlerden üretilen konut tipinin eş zamanlı bütün dünyaya yayılması, mekânı da "ithal", "ısmarlama" bir nesne haline dönüştürdü. Nihayetinde içindeki mobilyalarla beraber mevcut apartman dairelerinin yerel olmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin bugün konut alanında yaşadığı sancının temel sebeplerinden biri de şüphesiz bu tarihi bilinçten ve bu bilincin getirmiş olduğu geleneksel konut tecrübesinden uzaklaşmasıdır.

Asli Gerçeğimiz: Avlulu/Bahçeli Ev

Bir zamanlar "toplulu konut" sancısı çekmiş olan Batı ülkeleri bugün %80-90 oranında bahçeli evlerde oturmaktadır. Türkiye bu aynı sancıyı geriden gelerek bugün yaşamaktadır. Ancak mevcut kentleşme ve konut stratejisinin sürdürülebilir olmadığı sanırım artık kamuoyunun malumudur. Sonuç itibarıyla orta veya uzun vadede Türkiye'de konut üretiminin müstakil bahçeli ev modeline geçmesi gerektiği hassaten bu süreçte anlaşılmaktadır.

Geleneksel tecrübenin ışığında yol almak bu sebeple elzem görünmektedir. Söz konusu tecrübe bugün dünya standartlarının da üstüne bir üretim yapma potansiyeline sahiptir. Yalnızca şehir merkezinde değil, kırsalda ve hatta köy evlerinin bile bugünün mimari standartlarının çok üstünde yer aldığını görmek için sanat veya mimarlık tarihçisi olmak gerekmez. Pekâlâ, tarihsel süreç içinde biraz geriye dönüp baktığımız, geçen asır başında Türkiye'de yani Anadolu'da insanların yaşadığı evlerin, yüzeysel de olsa bir mekânsal analizini yapmak, birçok veçheden günümüze ışık tutacaktır.

Sonuç yerine, metin içinde geçen tüm konu ve kavramları bir araya getirirsek; "ev", "ev hayatı", "bahçe", "avlu", "tabiat", "çocuk eğitimi", "yaşlılar", "kadın ve kültürel etkinliği",

“sürdürülebilirlik”, “yapılabilirlik”, “toplumsal katılım”, “adelet”, “güzellik”, “inanç”...Tüm bu kavramlar esas itibariyle yaşam alanlarımızın yani ‘ev’ inşasının hangi ilkeler çerçevesinde inşa edilmesi gerektiği noktasında ipuçları vermektedir. Planı ve iç zenginliğiyle birlikte düşünöldüğünde, tüm bu kavramların çok daha ötesini kapsayan bir evin teşekkölünü sağlamak orta veya uzun vadede istenildiğinde gayet mümkün görünmektedir. Zira Türkiye, geçmişte aynı ilkelerden beslenmek kaydıyla, bölgelere göre farklılaşan iklim, malzeme ve imkânlarla göre çok çeşitli bir konut üretimini gerçekleştirmiş bir ülkedir. Bu üretim biçimi aynı ilkelerden yola çıkarak ve zamanın teknik ve ihtiyaçlarına göre yeniden hayata geçirilebilir.

Ekler:

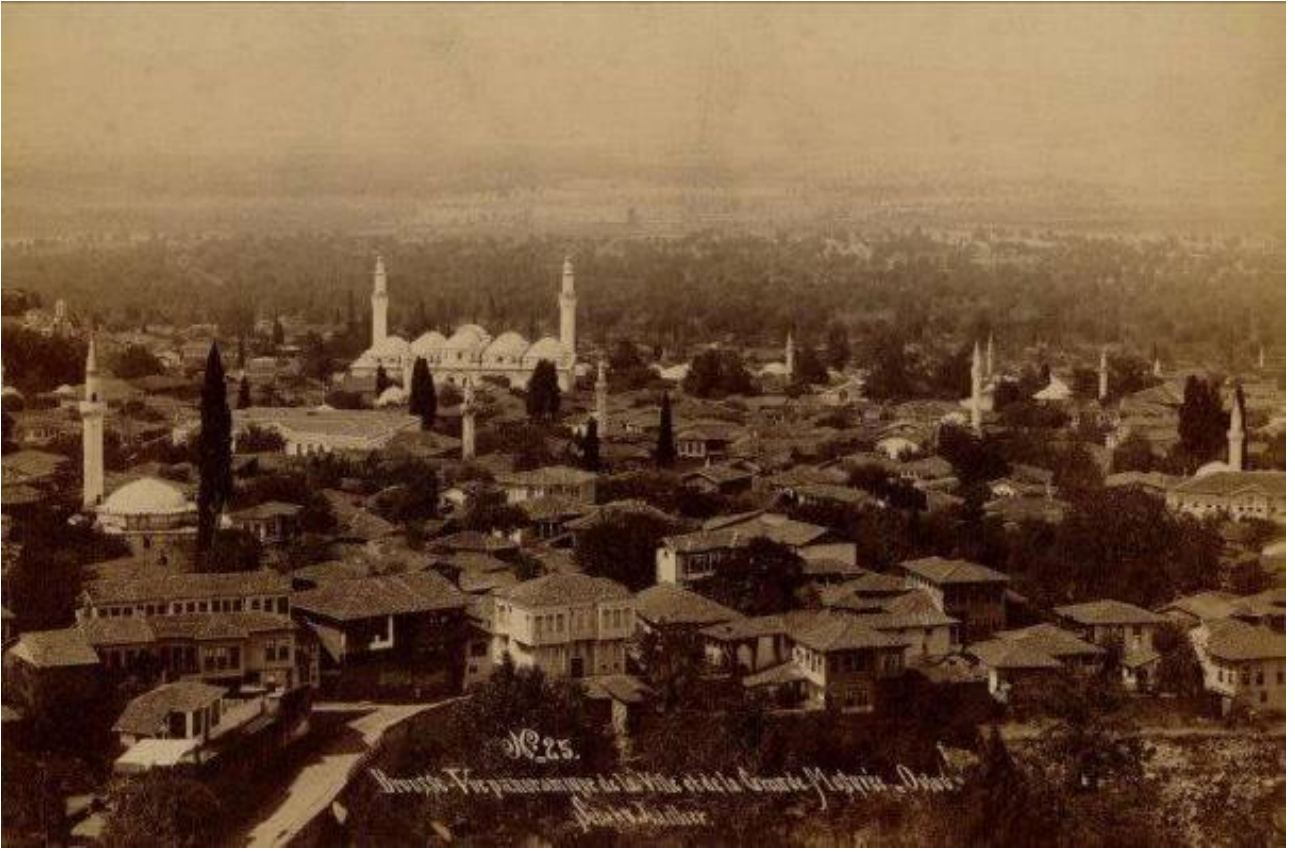
Yukarıda hedeflenen ev/konut ve çevre planlamasının görsel anlamda zihinlerde vücut bulması veya sözü geçen kavramların pratikte/biçimde bir nebze karşılık bulması, metni daha da anlamlı kılacaktır.

Aşağıda, öncelikle tarihsel şehir tecrübesinin anlam bulduğu, Osmanlı son döneminin bazı illerinden görsellere yer verilecektir. Devamında, Turgut Cansever'in, tarihsel ev tecrübesinin devamı mahiyetindeki kendi çalışmalarının görselleri yer alacaktır. Bu çalışmalar bugünün şartları ve ihtiyaçları doğrultusunda yapıldığından günümüz gerçekliği (söz gelimi nüfus ve araç yoğunluğu) açısından önemlidir.⁹ Söz konusu çalışmaların detaylarının tamamına yer verilmekten özellikle kaçınılarak projelerde önerilen şehirlerin, görünüm itibarıyla geleneksel şehir dokularıyla kurduğu ilişkiye dikkat çekilmiştir. Bu ilişkide, yeşil dokunun şehre dağılımı, bahçe, avlu, siluet ve tabiatla bütünleşik durumu, evlerde ölçek ve yapı elemanlarındaki (cephelerdeki) standartlar gibi referanslarla okunabilir.

Şekil 1. 1 Üsküdar

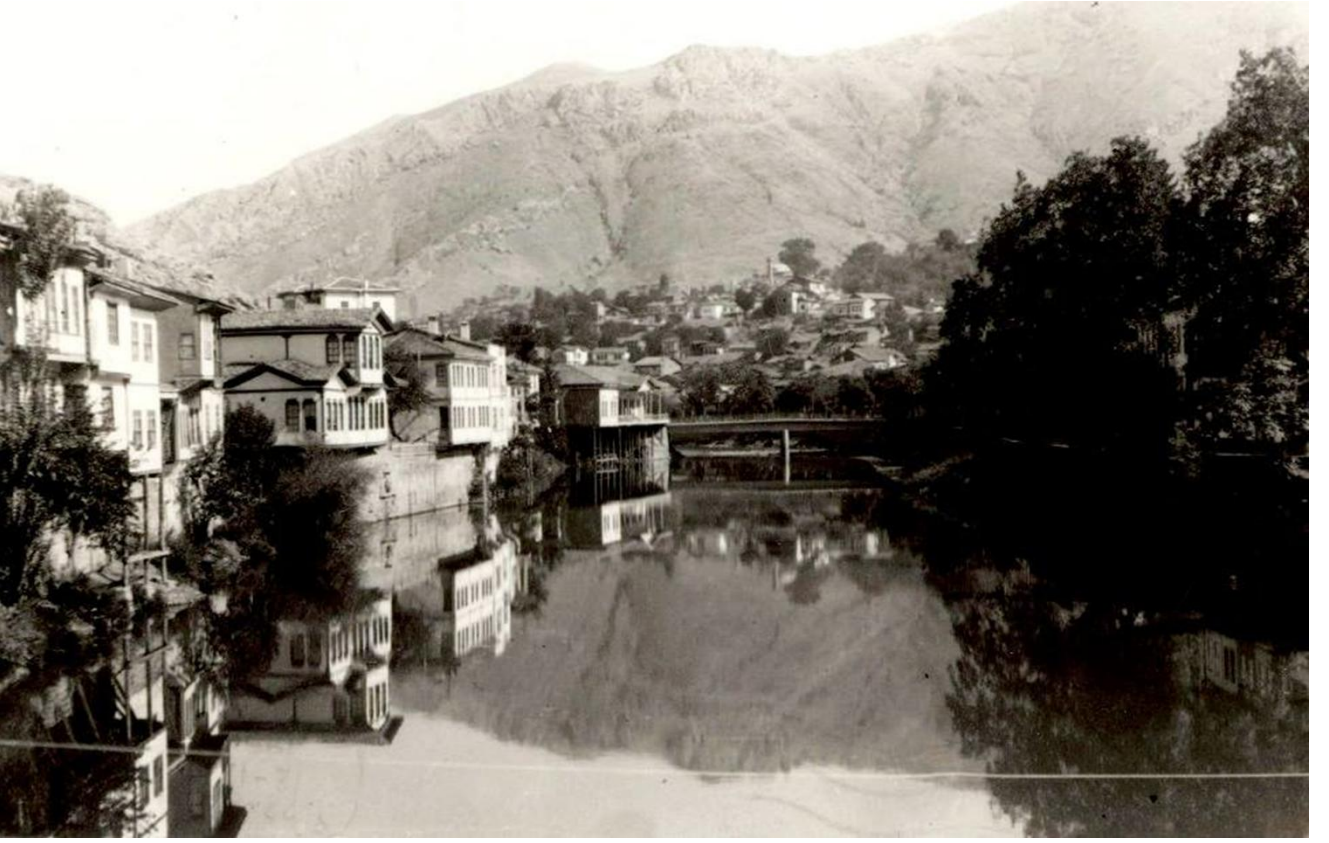
⁹ Bu bölümde yer alan görsellerin çoğu Düzenli, H.İ.(2017)'nin, Realizm-Ütopizm Kıskaçında Şehir ve İstanbul: Ev ve Şehir Vakfı, Deprem Çalışma Grubu ve Yeni Şehirler Projesi Üzerine adlı metninden alınmıştır. Özellikle adı geçen projeler hakkında detaylı bilgi için söz konusu makaleye bakılabilir.

Şekil 1. 2 Bursa

Şekil 1. 3 Uşak

Şekil 1. 4 Amasya

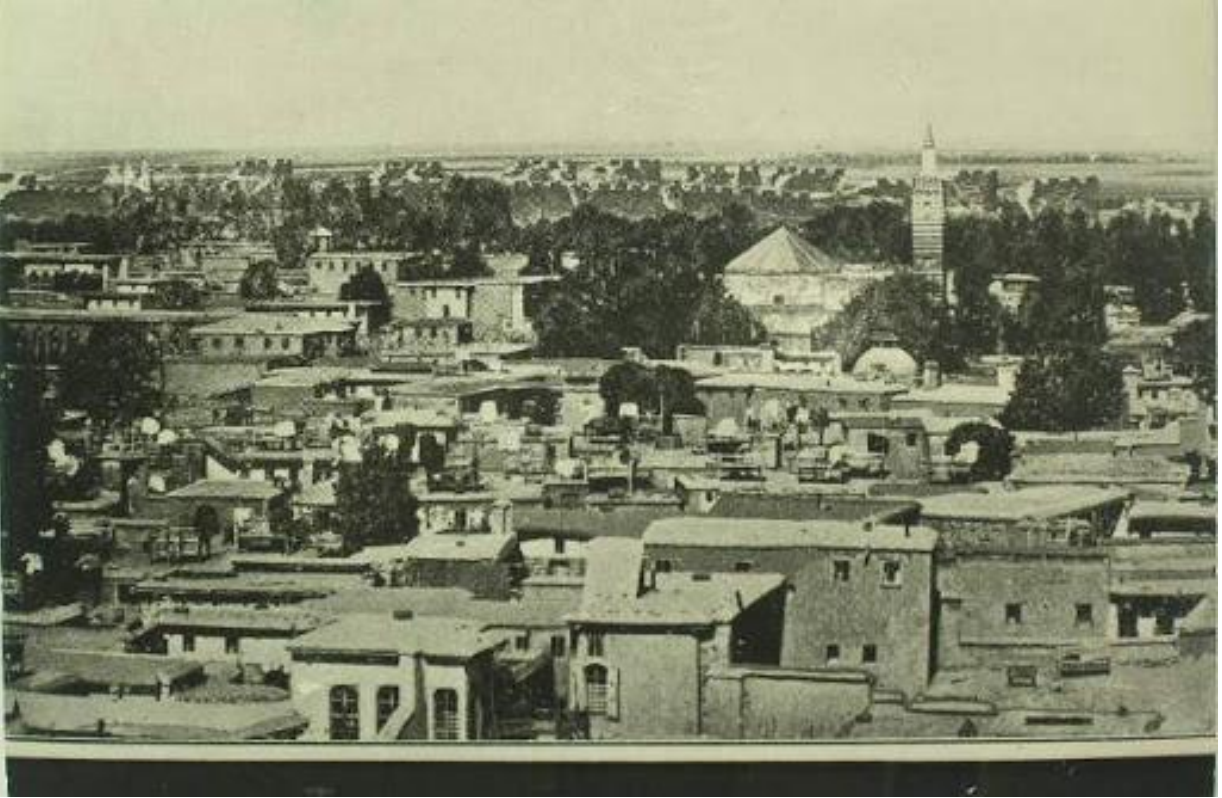
Şekil 1. 5 Nazilli

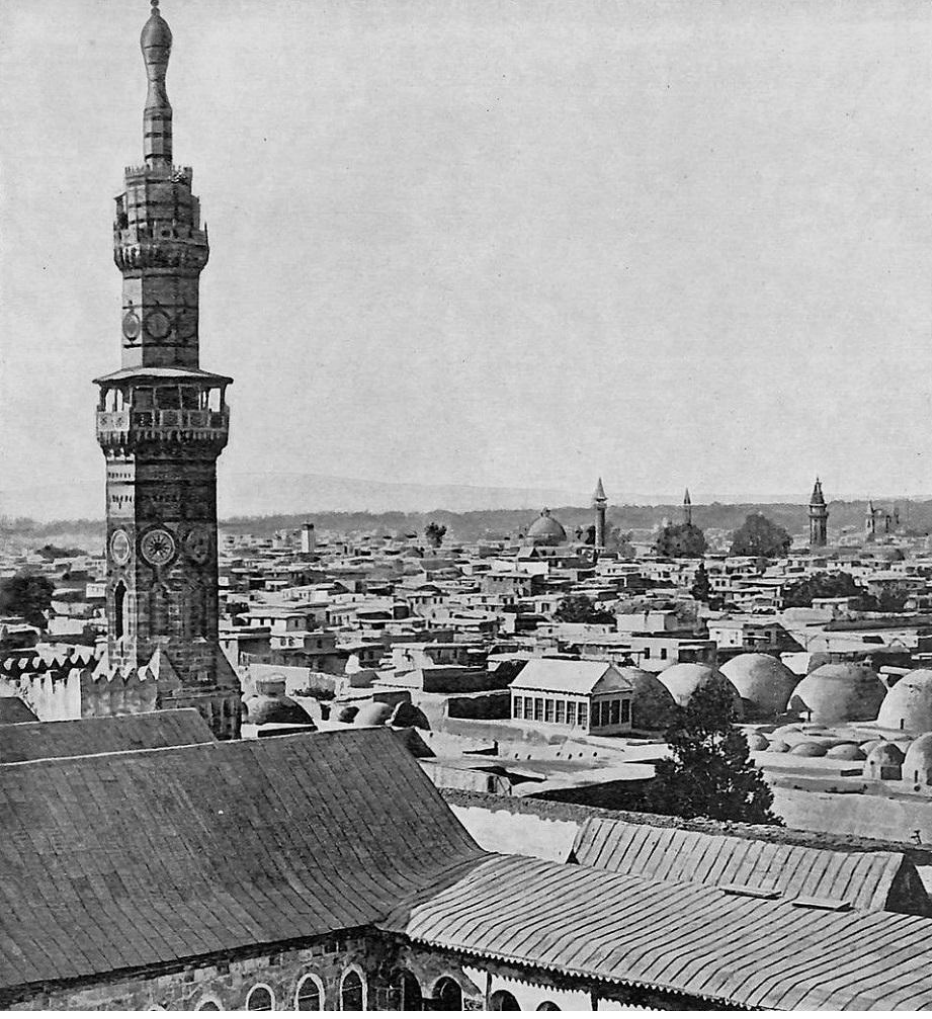
Şekil 1. 6 Filibe- Bulgaristan

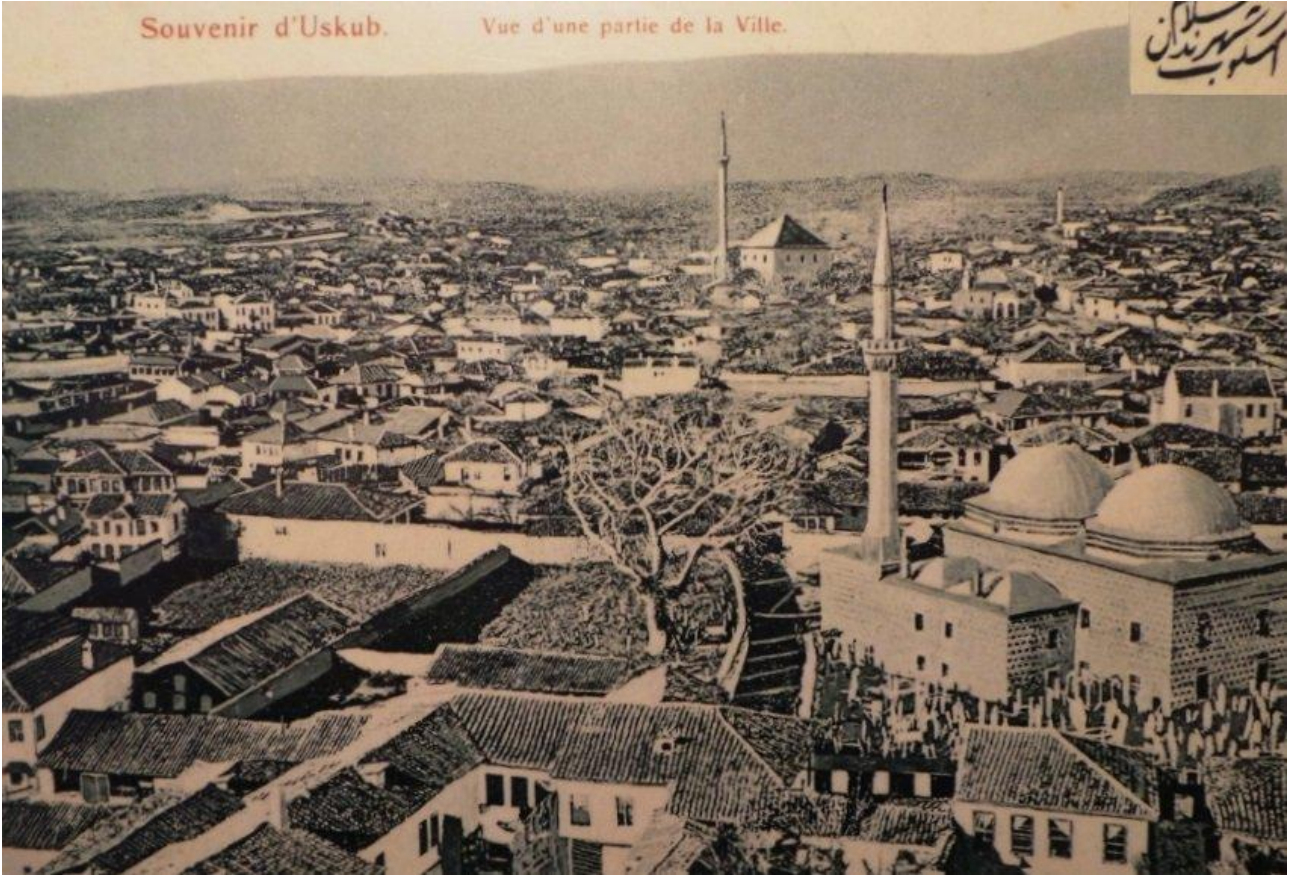
Şekil 1. 7 Berat- Arnavutluk

Şekil1.8Diyarbakır

Şekil 1. 9 Şam (Ottoman Imperial Archives @OttomanArchive)

Şekil 1. 10 Üsküp

Proje-1: 1997-2001, Sivas Kaleardı Mahallesi, Turgut Cansever

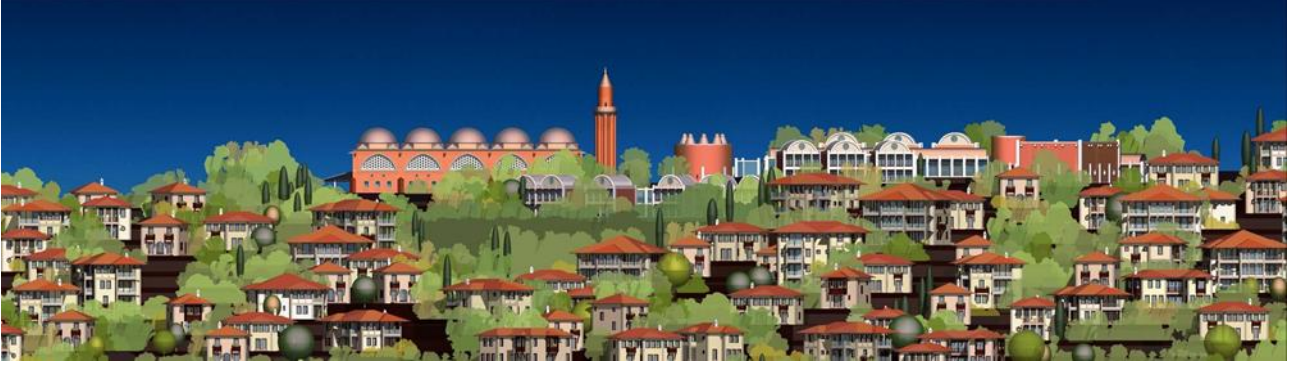
“Size anlatacağım şey bir küçük ev. Bu meselelerde bazı tercihler yaparak, bazı standartlar geliştirerek çözüm getirmeye çalışıyor. Varlığın kendisine saygı göstererek. Yani tabiatı yücelterek. İnsanların tabiatla daha yakın ilişkilerini kurarak. O ilişkiyi tek insanın ormandaki ilişkisi biçiminden çıkarıp, insanın kendisi için inşa ettiği çevrenin çevresi içinde değerlendirilmiş bir tabiat ilişkisi kurarak herkesin, her ev sahibinin bu evin içerisinde yaşarken komşusuyla nasıl bir münasebet içerisinde olmak istediğini ortaya koymasına imkan vererek, yani bir evin

gölgesinin komşusunun güneşten faydalanmasına, bir başka evin komşu bahçesinden uzak olması sayesinde o komşunun güneşten yararlanmasına imkan verecek, yahut manzaradan yararlanmasına imkan verecek bir çözümlenme... Tabii Allah’ tan, otuz senedir küçüğün güzel olduğundan söz ediliyor. Artık büyük değil, küçük güzeldir... Yapıların arazi içine yerleştirilişi de, yapılar arası ilişkiyi tabiatla göre bir düzene eriştiriyor. Son olarak da insanın psişik dünyasıyla ilgili meselelerden hareket ederek sükûnet hareket dengeleniyor. Tevazu, çekingenlik, tabiilik gibi tavırlarla yerleştirilmeye çalışılıyor.

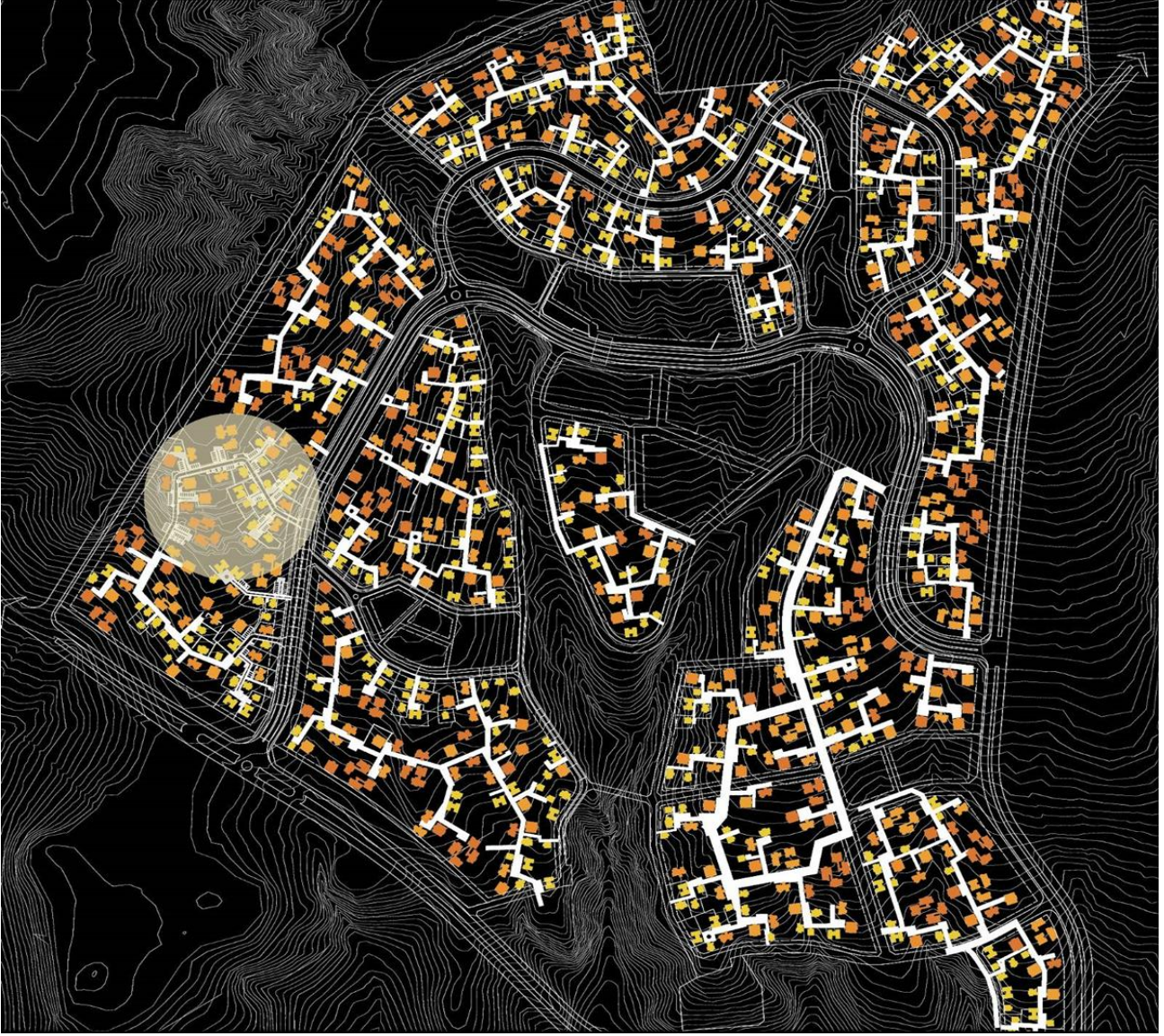
Şekil 1. 11 Sivas Kaleardı Mahallesi projesi siluetten görünüm

Proje-2: Ankara Balmumcu Projesi, Turgut Cansever

Şekil 1. 12Ankara Balmumcu Projesi siluetten görünüm

Proje-3: Zeytinburnu-Esenler Pilot Şehir Projesi, 2005, Turgut Cansever

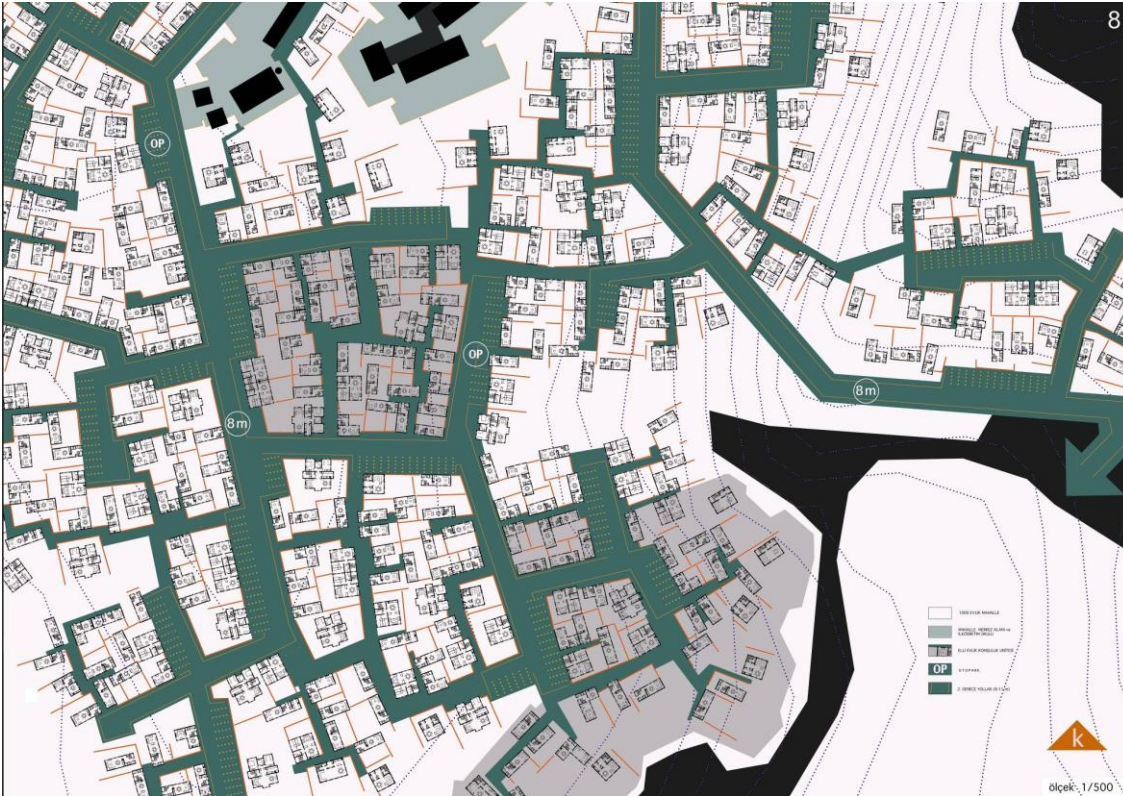
Şekil 1. 13 Ankara Balmumcu Projesi vaziyet planı

Şekil 1. 14 Zeytinburnu-Esenler Pilot Şehir Projesinden bir görünüş

Şekil 1. 15 Zeytinburnu-Esenler Pilot Şehir projesi genel görünümü

Şekil 1. 16 Zeytinburnu-Esenler Pilot Şehir Projesi, vaziyet planı; evlerin yollarla ve otopark noktalarıyla ilişkisi

Şekil 1. 17 Zeytinburnu-Esenler Pilot Şehir Projesi, 2005

Bu Konuda İstifade Edilebilecek Kaynaklar:

- Ayvazođlu, B. (2012). Dñnyayı Gñzelleřtirmek: Turgut Cansever'le Konuřmalar. İstanbul: Timaş.
- Akın, M. (2014). Bir Toplumsallařma Aracı Olarak Komşu, Kitap; Komşuluk Kñltñrñ. İstanbul: Hece.
- Alada, A. (2008). Kentsel Yñnetime Katılımda Mahalle; Yerel Yñnetimlere Katılım. Mimarlar Odası Ankara şubesi Yayını.
- Alver, K. (2013). Mahalle; Mahallenin Toplumsal ve Mekansal Portresi. Ankara: Hece.
- Aru, K. (1998). Tñrk Kenti/ Tñrk Kent Dokularının İncelenmesine ve Bugñnkñ Kořullar İçinde Deđerlendirilmesine İlişkin Yñntem Araştırması. İstanbul: Yapı-Endñstri Yayınları.
- Bektař, C. (2016). Tñrk Evi. İstanbul: Yem.
- Can, A., Dođan, M. (Ed.) (2015). Bir şehir Kurmak: Turgut Cansever'le Konuřmalar.

İstanbul: Klasik.

- Cansever, T. (1992). şehir Ve Mimari Üzerine Dñřñnceler. İstanbul: Ađaç.
- Cansever, T. (1994). Ev Ve şehir Üzerine Dñřñnceler. İstanbul: İnsan.
- Cansever, T. (1995). Habitat 11 Konferansı İçin şehir Ve Konut Üzerine Dñřñnceler.

Ankara: Hak-İş.

- Cansever, T. (1997). Kubbeyi Yere Koymamak. İstanbul: İz. Cansever, T. (1997b). İslam'da Şehir Ve Mimari. İstanbul: İz.
- Cansever, T. (1998). İstanbul'u Anlamak. İstanbul: İz. Cansever, T. (2005). Mimar Sinan, İstanbul: Albaraka Türk.
- Cansever, T. (2010). Osmanlı Şehri: Şiir'den Şehir'e. İstanbul: Timaş.
- Cansever, T., Öğün, E., Öğün, M. (2004). Yıkıcı Depremden Etkilenecek Zeytinburnu İlçesi Nüfusunu Safhalar Halinde Yeni Şehirlere Yerleştirme Projesi. 3 Pafta. İstanbul: Turgut Cansever Mimarlık Mühendislik Planlama Danışmanlık Ltd.Şti.
- Cansever, T., Öğün, E., Öğün, M. (2005). Yıkıcı Depremden Etkilenecek Zeytinburnu İlçesi Nüfusunu Safhalar Halinde Yeni Şehirlere Yerleştirme Projesi Çerçevesinde Esenler'in Kuzeyinde Üç Yeni Şehir Önerisi. 3 Pafta. İstanbul: Turgut Cansever Mimarlık Mühendislik Planlama Danışmanlık Ltd.Şti.
- Düzenli, H. İ. (2009). İdrak Ve İnşa: Turgut Cansever Mimarlığının İki Düzlemi. İstanbul: Klasik.
- Düzenli, H.İ. (2009). Şehir Kurmak: Turgut Cansever'in Muhayyilesi Ve Uygulamaları. Hece, 150/151/152, 51-64.
- Düzenli, H.İ. (2010). Vefeyat: Turgut Cansever (1920-2009). İsam İslam Araştırmaları Dergisi, 22, 160-181.
- Düzenli, H.İ. (Ed.) (2015). Ufkî Şehir: Turgut Cansever'in İzinde. İstanbul: Klasik.

- Deniz Topçu, K. (2011). Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma; Konya Örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 1052.
- Eren, İ. (2017). Mahalle Yeni Bir Paradigma Mümkün mü. İstanbul: Tuti Kitap - Nefes.
- Faroqhi, S. (2009). Orta Halli Osmanlılar. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- İstanbul Deprem Çalışma Grubu. (2003). Yıkıcı Depremlerden Etkilenecek İstanbulluları Yeni Şehirlere Yerleştirme Amaçlı Proje Önerisi. İstanbul.
- Jacobs, J. (2017). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı. İstanbul : Metis.
- Kara, A. (2014). Osmanlı Kentinde Kent Kavramı. Doğu Batı(67).
- Kuban, D. (2016). Sanat, Mimarlık Toplum Kültürü Üzerine Makaleler (2 b., Cilt 1).

İstanbul: Boyut Yayınları.

- Kuban, D. (2016). Sanat, Mimarlık, Toplum Kültürü Üzerine Makaleler (2 b., Cilt 2).

İstanbul: Boyut.

- Ortaylı, İ. (2018). Osmanlı Toplumunda Aile. İstanbul: Kronik.
- Tanyeli, U. (2013). Rüya, İnşaa,İtiraz; Mimari Eleştiri Metinleri. İstanbul: Boyut.
- Tanyeli U., (2018). Mütereddit Modernler-Dünyada ve Türkiye'de Mimar İdeologlar.

İstanbul: Işık Üniversitesi Yayınları

- Mumford L.,(2013). Tarih Boyunca Kent - Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği.

İstanbul: Ayrıntı Yayınları

**Müslüm Botan, Mimar, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde, Mimarlık anabilim dalında ““Türkiye’de Ev ve Mahalle Mimari Proje Yarışmaları Üzerine Bir İnceleme” başlıklı tez çalışmasını başarıyla sunarak yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Halihazırda tasarım ve uygulama ofisinde mesleki pratiğini devam ettirmektedir.*